

Doc. dr mag. Bojan Macuh, Maribor, Republika Slovenija

HELIKOPTERSKO RODITELJSTVO: KAKO PRETERANA ZAŠTITA UNIŠTAVA DETETOVU SAMOSTALNOST

Sodobni vaspitno-obrazovni sistem zasniva se na saradnji između roditelja i škole. Ovo partnerstvo se, međutim, u poslednjoj deceniji suočava sa ozbiljnim iskušenjima. Umesto poverenja u stručnu autonomiju nastavnika i drugih stručnih saradnika (pedagoško-psihološka služba), sve češće se pojavljuje fenomen „upada“ roditelja u pedagoški proces. Ovaj upad više nije samo informativne prirode, već postaje mehanizam gde roditelji sa pozicije moći, pravnih sredstava i pritiska pokušavaju da oblikuju školsku realnost po meri svog deteta. Škola tako postaje polje konflikata, gde se stručna procena povlači pred zahtevima korisnika usluga. Kao dugogodišnji nastavnik i predavač, u nastavku iznosim nekoliko zapažanja o savremenom izazovu u slovenačkom školskom prostoru. Tekst se bavi odnosima između roditelja i stručnih radnika, problematikom dobijanja rešenja o usmeravanju i psihološkom pozadinom preterano zaštitničkog stava.

Mešanje u stručni rad i erozija autoriteta

Uprave škola i nastavnici izveštavaju o rastućem pritisku u vezi sa ocenjivanjem, metodama rada, pa čak i disciplinskim merama. Roditelji često osporavaju ocene uključivanjem advokata ili pretnjama inspekcijским nadzorom. Prisutno je i diktiranje metoda podučavanja za koje smatraju da bi više odgovarale njihovom detetu, bez obzira na dinamiku celog odeljenja. Namera im je da svesno umanjuju autoritet nastavnika pred detetom, čime urušavaju vaspitni uticaj škole i izazivaju pometnju u detetovom doživljaju pravila. Istovremeno se mešaju i u izbor udžbenika i radnih svezaka, pa se obrazovni proces u školama suočava sa mnogo nepotrebnog rada van uobičajenih okvira, a roditelji su najčešće kreatori toga. Neprestano pisanje zahteva i posete školama u pratnji advokata postaju svakodnevnica koja remeti ravnotežu rada nastavnika, jer je dobijanje rešenja o usmeravanju postalo stalna praksa. Ova rešenja pomažu deci da se „lakše“ upišu u srednje škole. Mnogi roditelji se jednostavno ne mogu pomiriti sa tim da njihovo dete ne ispunjava uslove za upis u „elitne“ srednje škole (gimnazije), koje kasnije kroz rezultate pokažu da je dete/učenik na završetku istih tek na pola puta do eventualno željenog zanimanja. Uz nedostatak nekih važnih stručnjaka, kao što su npr. zidari, zavarivači... roditelji ne razumeju da je u društvenom procesu svako zanimanje važno. „Ne, to moje dete sigurno neće biti“, često se može čuti. Njihovo dete će biti psiholog, a do tog zanimanja će možda uspeti da dođe pomoću rešenja o usmeravanju.

Problematika „iznuđenih“ rešenja o usmeravanju

Posebno akutan problem je dobijanje statusa deteta sa posebnim potrebama tamo gde za to ne postoje jasne kliničke osnove, već se radi o tzv. strateškom dijagnostikovanju. Roditelji preko privatnih stručnjaka ili upornim pritiskom na javne ustanove traže dijagnoze (npr. specifične poteškoće u učenju, ADHD, emocionalni poremećaji itd.) koje detetu donose rešenje o usmeravanju. Prilagođavanja, naime, mogu biti velika privilegija. Rešenje donosi produžetak vremena prilikom provere znanja, niže kriterijume ili individualnu pomoć. Iako su ova prilagođavanja neophodna deci sa stvarnim poteškoćama, u rukama ambicioznih roditelja ona se pretvaraju u alat za veštačko poboljšanje učinka u učenju. Sa višim ocenama dobijenim uz pomoć prilagođavanja i dodatnim bodovima koje u nekim slučajevima donosi ovaj status, ovi učenici lakše konkurišu za upis u škole i na fakultete. To stvara sistemsku nepravdu prema deci koja nemaju poteškoće i postižu realne rezultate bez pomoći sistema.

Rešenja, rešenja, rešenja...

U školskoj godini 2025/2026. trend rasta broja dece sa rešenjima o usmeravanju se nastavlja, što potvrđuju i poslednji statistički podaci Statističkog zavoda RS (SURIS) i Zavoda RS za školstvo. U nastavku sam prikupio neke ključne podatke za tekuću školsku godinu.

- U ovoj školskoj godini je u prilagođene programe osnovnoškolskog obrazovanja uključeno 3.535 učenika.
- Većina dece sa rešenjem (više od 80%) uključena je u redovne programe sa dodatnom stručnom pomoći.
- S obzirom na trendove poslednjih godina, kada je takvih učenika bilo oko 10% ukupne populacije, to znači da u Sloveniji rešenje ima već više od 20.000 osnovaca i srednjoškolaca.
- Broj novih rešenja koja godišnje izda Zavod RS za školstvo strmo raste.
- Dok je 2021. godine izdato 9.301 rešenje, ta brojka se do 2026. godine približila ili čak premašila prag od 12.000 izdatih rešenja godišnje.

Povećanje je, dakle, za skoro 1/3, što znači da su sposobnosti, odnosno znanja slovenačkih učenika u proseku isto toliko lošija. Umesto da težimo sve boljim rezultatima, mi zaostajemo, na šta upozoravaju i rezultati PISA testiranja. Rezultati za 2025. još nisu dostupni, jer se prikupljanje podataka na terenu odvija upravo u ovoj školskoj godini. Istraživanje PISA se sprovodi u trogodišnjim ciklusima, a rezultati se obično objavljuju sa godinu dana zakašnjenja. Pošto su podaci za 2025. još u obradi, trenutno se i dalje oslanjamo na rezultate iz 2022. godine, koji su pokazali pad trendova za Sloveniju u oblastima matematičke, čitalačke i naučne pismenosti.

Tabela: PISA rezultati za Sloveniju (2022)

Oblast	Postignuće (bodovi)	Trend u odnosu na 2018.
Matematička pismenost	485	Pad za 24 boda (i dalje iznad proseka OECD)
Čitalačka pismenost	469	Pad za 26 bodova (ispod proseka OECD)
Naučna pismenost	500	Pad za 7 bodova (iznad proseka OECD)

Rezultati iz 2022. godine su u Sloveniji izazvali dosta rasprava, jer je pad u čitalačkoj pismenosti bio jedan od najvećih do sada. Stručnjaci će kod rezultata za 2025. pažljivo pratiti da li se ovaj negativni trend zaustavio ili se možda čak poboljšava nakon perioda epidemije COVID-19.

Strah od detetovog osamostaljivanja

Zašto roditelji ne puštaju decu da se dokažu sama? Razlozi su duboko psihološki i sociološki. Roditelji detetov uspeh doživljavaju kao sopstveni uspeh. Neuspeh deteta osećaju kao lični poraz. Prisutan je strah od neizvesne budućnosti. U visoko kompetitivnom društvu, roditelji su ubeđeni da moraju detetu osigurati svaku moguću prednost, inače će ono „propasti“. Takođe, preterano zaštitnički stav je dokaz tome. Stalnim uklanjanjem svih prepreka detetu onemogućavaju razvoj otpornosti. Dete koje se nikada ne suoči sa frustracijom ili zasluženom lošom ocenom ne razvija radne navike i samopouzdanje koje potiče iz sopstvenog truda. Problem mešanja roditelja u školski sistem je odraz šire društvene krize poverenja i patološkog straha od neuspeha. Kada roditelji iznuđivanjem rešenja i pritiskom na nastavnike „kupuju“ prečice do uspeha, svom detetu dugoročno štete. Oduzimaju mu najdragocenije životno iskustvo, tj. saznanje da su rezultati plod sopstvenog rada i da je greška prilika za učenje, a ne katastrofa. Kraj školske godine je idealno vreme za prelazak iz takmičarskog u regenerativni način života. Raspust je vreme za najlepše doživljaje. Ograničite upotrebu ekrana i podstaknite decu na igru u prirodi, čitanje knjiga i druženje uživo. Dosada je korisna. Roditelji, niste animatori. Pustite dete da mu ponekad bude dosadno; upravo se iz dosade rađaju najkreativnije ideje i unutrašnja motivacija. Razgovarajte o stvarima koje nisu povezane sa školom i ocenama. Gradite odnos koji se zasniva na tome ko dete *jeste*, a ne na tome šta *postiče* ili šta *vi želite* da postigne. Ovo leto napravite korak unazad. Pustite dete da samo spakuje svoj ranac, da samo reši neki manji spor sa prijateljem i da samo oseti ponos zbog „osvojenog vrha brda“. Najbolja

popotnica za život nije rešenje o prilagođavanjima, već svest o tome da može samo.